

Hamsun om kjærligheten: ...ofte er den også et ubrytelig segl som varer for livet, varer til døden:

Alle dens veier er fulle av blomster og blod, blomster og blod

Christian Danielsen har et kjærlighetsforhold til Knut Hamsun. Han er ikke bare glad i forfatterskapet og en ivrig samler av bøkene. Han er like interessert i mannen og hvordan han levde.

Det virker som om han alltid har Hamsun i tankene, og rett som det er oppsøker han steder der Hamsun har bodd eller oppholdt seg. Christian Danielsen er dessuten alltid på jakt etter førsteutgaver eller spesielle utgivelser. Han tråler antikvarier i inn- og utland. Han må være vel-signet med tålmodig reisefølge. En gang lurte han med seg hele familien til Lom, der Knud Pedersen ble født den 4. august i 1859 (flere navneendringer endte med Knut Hamsun i 1890). Nørholm ved Grimstad i Vest-Agder, som har vært i familien Hamsuns eie siden 1918, har Danielsen også besøkt, da det var mulig. Og nå når E-18 legges om, vil han ta av og kjøre avstikkeren forbi når han kjører fra Stavanger til Oslo. Inntil nå har man kunnet se det fra veien. Det synet vil han ikke bli snytt for.

– Hvordan oppsto dette forholdet?

– Det er vanskelig både å vite og beskrive hvordan en interesse og et kjærlighetsforhold oppstår. Man blir grepet av noe. Tilfeldig? Jeg vet ikke. Plutselig bare var jeg der, og kunne ikke la det være. Det går ikke an å forklare det på noen annen måte.

– Det jeg imidlertid kan si noe om, er at jeg vokste opp i et hjem hvor det var mye bøker, og en stor oppmerksomhet på litteratur. Litteratur var ikke noe man ble interessert i. Å lese og forholde seg til litteratur var en del av det å være menneske. Men Hamsun og

hans forfatterskap ble jeg først oppmerksom på etter at jeg hadde møtt min kone. Det var hun som introduserte meg for Knut Hamsun da jeg var rundt 25 år gammel. Og der oppsto kjærligheten til Knut Hamsun. Siden har det vært oss på en måte.

– Hva var det første du leste?

– Augusttrilogien. Landstrykere, August og Livet lever. Og jeg forsto fort at han kom til å bli min favorittforfatter.

– Hvem liker du best av romanfigurene?

– August; som småsnylter litt her og litt der. Så sjarmerende fremstilt, med den nordnorske humoren, som er så fantastisk burlesk. Og den fenomenale Benoni. Å lese om Benoni er noe av det morsomste man kan lese, tror jeg. Hamsun bruker ham som et bilde på nordlendingen, slik han ser ham. Bare tenk på hvordan han kommer seg opp, og hvordan det blir illustrert, blant annet ved hvordan han skifter navn. Først er han ganske enkelt Post-Benoni. Postmannen. Men så kommer han til penger. Gjennom sine aksjer hos Mack på Sirilund. Og når han får penger og blir rik, blir han skipper hos Mack og fører galeasen Funtus til Bergen med sild. Da kan han ikke være Post-Benoni lenger. Da blir han han Hartvigsen. Og så blir han Benoni Hartvigsen. Til slutt, når han skal være fin på det, anglofiserer han navnet sitt og blir Hartwich, med w og ch på slutten. B. Hartwich blir han, og viser rikdommen sin ved å kjøpe en dykkerdrakt, som han går til kirke med. Med påskrudd stålhjelm med glass i. Så folk skal se det. At hjemme hos oss mangler det ingenting.

Danielsen ler godt der han sitter, men blir fort sitt alvorlige jeg igjen:

– Det er også et bilde på den sosiale og økonomiske utviklingen i Norge på slutten av 1800-tallet. – Jeg er glad i hele forfatterskapet, men det er romanene som er det vesentlige. Han har skrevet noen skuespill også, og noen få diktsamlinger, men det er mest romanene jeg leser. Om igjen og om igjen. Og bøkene om Hamsun. Det foregår en omfattende internasjonal forskning på Knut Hamsun, og det gis ut bøker om ham hele tiden.

HAMSUN VAR PRO TYSK • – Leser du alt som kommer?

– Ja. Det jeg får tak i.

– Er det en biografi du spesielt vil anbefale, for dem som ikke har lest noen ennå?

– Ingar Sletten Kolloen kom med en todelt biografi for et par tre år siden, som er god. Skrevet på oppdrag fra Gyldendal. Men den beste er Robert Fergusons «Enigma Knut Hamsun», eller «Gåten Knut Hamsun» som den heter i norsk oversettelse. Den første jeg leste var danskens Torkild Hansens biografi, som kom i 1978. Den syntes jeg var helt magisk. Den frikjente også Hamsun for nazismen. Noe jeg er opp-tatt av, selv om jeg selvfølgelig er mot nazisme. Men jeg er sikker på at Hamsun personlig ikke var nazist – i betydningen rasist, og en som legitimerer vold. Han satte imidlertid pris på det autoritære. Han var autoritær selv. Han var ingen enkel mann. Han tok ingenting for å bedra sine koner. Og gjerne med sine venners koner. Det var ikke noe problem for ham. Han var kjempeautoritær overfor barna sine,

og arrogant overfor venner og forleggere. En herlig arroganse, etter min mening. Jeg kan ikke annet enn å falle for det. Det er så elegant.

– Og han var pro tysk. Men det er ikke synonymt med nazist. Han slo igjennom i Tyskland, og solgte kolosalt der. Han hadde Tyskland å takke for sin internasjonale karriere, mens han aldri slo helt igjennom i engelsktalende land. Ikke engang etter sin død. Hamsun var veldig tyskvennlig allerede før århundreskiftet. Han foraktet det liberale USA og fant det autoritære Tyskland deilig. Han hadde bodd i USA, i to toårsperioder, og blant annet jobbet som trikkekonduktør i Chicago. Det som regnes som hans første ordentlige bok, kom i 1889 og heter *Fra det moderne Amerikas aandsliv*, og er en bitende og sarkastisk beskrivelse av det amerikanske forbrukersamfunnet.

– Vi skal også huske at han skrev varmt om jøder. La meg bare nevne hvordan han med kjærlighet omtaler klokkehandler Papst i *Augusttrilogien*. Han tusker og lurer dem litt, men han er ikke beskrevet med ondsinn.

– Jeg mener at Hamsun ikke var nazist. Men han gjorde mye dumt. Som å gi sin nobelmedalje til Göbbels da han kom på besøk. Han æret ham så høyt, og noe finere kunne han ikke gi ham. Men samtidig ble han kastet ut av Hitlers ørnerede, etter å ha skjelt ham ut for hvordan ubåtene tok konvoiene. Og han gikk i forbønn for norske gisler hos Terboven. For så å kunne ønske ubåtjegerne som lå i Oslo havn god jakt. Og skrive Hitlers nekrolog. Så det er litt av hvert. Men i min verden er Hamsun pro tysk og ikke nazist, og i den samme verden er de to tingene ikke det samme. Dette er en evig diskusjon som vi aldri blir ferdige med.

– Jeg kan bare nevne at Knut Hamsun og direktøren i Gyldendal, Harald Grieg, var bestevenner, til tross for stor aldersforskjell. Grieg kalte huset sitt i Oslo for *Sirilund*, for eksempel. Under krigen ble Grieg fengslet. Etter krigen

ble ikke kontakten gjenopptatt. I et brev spør Hamsun: «Er det kommet noe mellom oss? Det kan da ikke være mitt «landsforræderi», men så må det være noe annet?» Grieg svarer: «I en kamp på liv og død sto vi på hver vår side – og gjør det fremdeles. Det er få mennesker jeg har beundret så høyt som deg, ingen har skuffet meg dypere.»

SAMLER PÅ FØRSTEUtgAVER •

– Hvor mange bøker har du av Hamsun?
– Nei, det vet jeg ikke. Jeg samler på førsteutgaver først og fremst. Og jeg har flere førsteutgaver av flere av romanene. Dessuten samler jeg på spesielle utgaver. Jeg har noen som er illustrert av Tore Hamsun blant annet. Og av Olaf Gulbrandsen. Jeg finner hele tiden noe nytt. Min mor og jeg var i Berlin nå nylig. Da fant jeg noen nydelige bøker som var illustrert og utgitt i det gamle Øst-Tyskland. Det var moro. De kjøpte jeg. Og da leser jeg dem. På tysk. Det er også en utfordring. Og ikke minst en fin måte å friske opp tysken på.

– Har du alle bøkene til Hamsun i førsteutgave?

– Nei.

– Nesten?

– Ja, nesten. Jeg mangler *Sult*, *Mysterier* og *Fra det moderne Amerikas aandsliv*. Jeg fant en førsteutgave av *Sult* i København for en stund siden. Den skulle de ha 55 000 danske kroner for. Det lot jeg være. Det er for mye. Det skal ikke gå ut over familiens økonomi. Men jeg liker å eie bøker. Jeg går ikke på biblioteket. Jeg vil eie selv. Kunne ta frem igjen. Det er noe ved gamle bøker som fascinerer meg. Bøker var penere før. Skikkeligere. Innbindings- og papirkvaliteten var mye bedre. Jeg liker lukten av gamle bøker. Fascinasjonen ligger i å lese av og å lese om, og i å eie disse bøkene. Sånn som de så ut første gang de kom.

– Jeg har til og med krigsutgaven av Hamsuns samlede romaner fra 1944. Tore Hamsun ble innsatt som direktør i Gyldendal under krigen, og ga ut bøkene på forlaget, der Knut Hamsun

for øvrig var den største aksjonæren. Men etter krigen var det ingen som ville ha Hamsuns bøker, og de ble brent i store mengder. Særlig krigsutgavene. Men jeg fikk tak i dem i et antikvariat i Bergen. Jeg vet ikke hva jeg skulle gjort uten antikvariatet. Det er rene skattkamrene. Der finner du alt.

OPPSØKER HAMSUN-STEDER •

– Din Hamsunfascinasjon medfører at du besøker ulike steder også?

– Ja. Det er morsomt å være steder der han har vært. En gang dro jeg ens ærend til Lom, den lille sidedalen til Gudbrandsdalen hvor Hamsun ble født. Jeg lurte familien med på en hyggelig biltur på Vestlandet. I 1983 var vi på Nørholm. Da var det åpent for publikum. Arild, Knut Hamsuns nest eldste sønn, bodde der til han døde på slutten av 80-tallet. Han gikk rundt som omviser da vi var der. De måtte holde stedet åpent for turister om sommeren. Staten hadde «tilranet» seg alle pengene deres. Hamsun måtte betale en stor erstatning etter krigen, og hadde ingen midler igjen. Han hadde tjent mye penger på forfatterskapet sitt, men det var ingen som kjøpte Hamsun lenger. Så han kom seg aldri opp igjen.

– Det var på Nørholm at han ble gjenforent med Marie. I den freudianiske verden skal alle avvik forklares med seksuelle avvik, og da han fant ut at hun hadde utlevert ham og hans seksualitet overfor professor Langfeldt, ville han ikke ha noe mer med henne å gjøre. Han ber om å få audiens i hennes celle på Bredtvedt og uttaler disse ordene: «Så byder jeg deg farvel Marie. Vi sees ikke oftere». Det var nærmest som en skilsmisse ved deklarasjon.

– Men så går det noen år, og han finner plutselig på å spørre: «Hvor er det blitt av Marie?» Når de så møtes igjen på Nørholm er det med disse ordene han møter henne: «Kjære Marie. Du ble lenge.»

Marie var 23 år yngre enn ham. De giftet seg i 1909, da han var 50 og hun

27. Hun var skuespiller ved Nationaltheatret da de møttes. Men det fikk hun ikke lov til å være. Var det noe han hatet så var det skuespillere og teater og alt dets vesen. Selv om han skrev skuespill selv.

– Marie Hamsun har forresten også skrevet et par morsomme bøker. Regnbuen og Under gullregnen. Hans urne står forresten under gullregnen. På Nørholm.

– Jeg har ikke vært på Hamarøy og sett Skogheim ennå. Hans hus der oppe. Men dit skal jeg. Det har bare ikke klaffet hittil.

– Nesten hvor i landet man er, vet man at her har Hamsun vært. Han gjemte seg når han skulle skrive. Han har bodd lenge på hotellet i Flekkefjord og på Eigerøy utenfor Egersund.

– I Oslo er det mange morsomme steder å oppsøke. Han bodde fast på hotell Bondeheimen. Sigrid Undset også, men de to nobelprisvinnerne hilste ikke på hverandre. Ikke en gang før krigen. De vek blikket for hverandre. De var vel litterære rivaler.

– Jeg har bestilt Hamsuns rom der en gang. Men nå er det vel ingen der som husker hvilket rom det var. Jeg husker det ikke selv.

– Da han var gift med Bergljot, bodde han nederst i Thereses gate på Bislet. I en litt tilbaketrukket villa, på venstre side når man går oppover. Der bodde de i to år. Det er morsomt med de blå plakkene, som gjør at man kan finne frem til slike steder og lese hvem som har bodd der.

– Jeg er barnslig på mange måter. Når jeg er i København, kan jeg gå i Hamsuns fotspor fra St. Hansgate 18 på Nørrebro til Badstustredet. Jeg later som jeg er Hamsun som spaserer til stampuben Bernina. I brosteinen på fortauet kan man fortsatt lese navnet på puben hvor de intellektuelle samlet seg. Han var en stor drinker. Og han ble nesten 93 år gammel. Utrolig nesten, sånn som han røkte og drakk. Som Churchill, som også ble over 90 år.

– Han bodde forresten i København i mange år, og skrev stort sett hele Sult der. Et år fikk han invitasjon fra Amalie Skram til å feire jul. Men da måtte han takke nei. I svarbrevet skrev han at «nu har jeg turet jul i fjorten dager på Bernina og Aporta, og min lever tåler ikke mer». Aporta var og er et annet skjenkested, på Kongens Nytorv.

– Dette med Hamsuns brev, som ble utgitt for noen år siden, er også en eventyrlig historie for seg. All kommunikasjon foregikk per brev den gangen. Det foreligger over 25 000 brev, som han etterlot seg, og som er utgitt i bokform av professor Harald Næss i Oslo. Det er fantastisk morsom lesning. Ikke minst brevene til professor Langfeldt på Vinderen psykiatriske klinikk fra 1945 og 1946. De er vanvittig intelligent skrevet.

– Da jeg skulle hjem til leiligheten min i Oslo i går kveld, etter å ha besøkt en slektning, gikk jeg av T-banen et par stasjoner for tidlig. Bare for å gå forbi Vinderen, der han var innlagt etter krigen.

– Jeg kan ikke forklare dette, jeg. Det er som å forklare hvorfor man blir forelsket i én og ikke i en annen. Men dette er kjærlighet. Man kan forelske seg i hva som helst uten at det varer. Men dette varer. Det er en livslang pasjon.

Ellen Beate Dyyi
Foto: Privat

